

УДК 811.581.11

ТЕРМІНИ-СИНОНІМИ У ЮРИДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Олександр Козоріз

*Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка,
кафедра китайської, корейської та японської філології,
бульв. Т. Шевченка, 14, Київ, Україна, 01601,
тел.: (+38044) 239 33 86, e-mail: davinci@3g.ua*

Досліджуються терміни-синоніми юридичної термінології сучасної китайської мови, причини їх утворення та особливості функціонування у тексті.

Ключові слова: термін-синонім, термін-складне слово, термін-словосполучення, юридична термінологія, китайська мова.

Об'єктом нашого дослідження є юридичні терміни-синоніми сучасної китайської мови, предметом – структурно-семантичні особливості юридичних термінів-синонімів сучасної китайської мови, джерельною базою – китайсько-російський юридичний словник на 16 тисяч термінів та словосполучень [1].

Синоніми (від грецького συνώνυμος – однойменний) – це слова однієї й тієї ж частини мови (у широкому розумінні фразеологізми, морфеми, синтаксичні конструкції), які мають близьке або тотожне значення. За **ступенем синонімічності** поділяються на **абсолютні** та **часткові**, за функціями – на семантичні, стилістичні та семантико-стилістичні [3, с. 446].

У сучасному китайському мовознавстві прийнято виділяти 同义词 – слова з однаковим значенням та 近义词 – слова близькі за значенням [4, с.191], пропонуємо користуватися відповідними українськими назвами: абсолютні та часткові синоніми.

Ге Бень'ї виділяє **чотири типи 同义词** [4, с.193–210]:

1. **完全同义词** або **等义词** – **абсолютні синоніми**, лексичне, граматичне і стилістичне значення тотожні. Наприклад:

зздрити 忌妒 та 妒忌, брови 眉毛 та 眼眉, рука 手臂 та 胳膊, і 和 та 同, шлях 路 та 道 та ін.

2. **不完全同义词** – **неповні синоніми**, лексичне та граматичне значення тотожні, а стилістичне – не збігається. Наприклад: батько 父亲 / 爸爸, день народження 诞辰 / 生日, картопля 土豆 / 马林树 та багато інших.

3. 义项对应同义词 – синонім смисловий еквівалент, коли одне зі значень багатозначного слова збігається зі значенням іншого. Наприклад: работа 工作 / 职业 / 业务 / 任务、包袱 / 包裹 / 负担 та ін.

4. 语言同义词 – мовленнєві синоніми, тут автор наводить приклад: хризантема 菊花 та квітка 花 – ми звикли позначати це явище як гіпонімічні зв'язки, родові поняття (гіперонім) 花 позначає видові значення (гіпонім) 菊花, також це можна кваліфікувати як квазісиноніми.

Серед причин виникнення синонімів (同义词) у сучасній китайській мові Ге Бень'ї виділяє наступні дев'ять [4, с. 210]:

1. Різний кут зору щодо речей та явищ об'єктивної дійсності (конверт 信封 / 信皮, співпраця 合作 / 协作, сперечатися 争辩 / 争论, шпилька 发卡 / 头卡).

2. Різні почуття та ставлення до об'єктів (старий 老头子 / 老头儿, дитина 孩子 / 宝宝, день народження 诞辰 / 生日, помічник 助手 / 帮手, тіло 遗体 / 尸体, вчити 教导 / підбурювати 教唆).

3. Зміна значення слова. Наприклад, словом 大夫 колись називали феодалних чиновників, у тому числі і лікарів, отож, слово набуло значення лікар (чоловік / старий 丈夫 / 老公, тесть / папаша 丈人 / 岳父, модний/ модерновий 时髦 / 摩登, літа / роки 岁 / 年).

4. Результат впливу діалектів (робити/ працювати 搞 / 干、做, трюк/ прийом 把戏 / 手段).

5. Слова, що зазнали фонетичного впливу іншомовної лексики (лазер 镭射 / 激光, метр 米 / 公尺, копіювати 拷贝 / 复制, вітамін 维他命 / 维生素).

6. Науковий термін чи розмовний вираз (ртуть 汞 / 水银, комаха 昆虫 / 虫子, сіль 氧化钠 / 食盐, ясна 齿龈 / 牙床 / 牙床子).

7. Книжна чи розмовна лексика (імла/ туман 烟霭 / 云雾, розташування 部署 / 安排, ранок 黎明 / 早晨, заходи 措施 / 办法).

8. Результат утворення двоскладових слів (око 眼 / 眼睛, дорога 路 / 道路, втратити 丢 / 丢失, досягати 到 / 到达).

9. Утворені різною послідовністю морфем (помітити 觉察 / 察觉, почуття 情感 / 感情, взаємний 相互 / 互相, заздрити 嫉妒 / 妒嫉).

На додачу до запропонованих Ге Бень'ї причин виникнення синонімів, керуючись власним досвідом, можемо додати такі:

10. Утворені в результаті абрєвіації: 税收负担 податкове навантаження → 税负 податкове навантаження;

11. Утворені в результаті полісемії, зміщення основного значення слова: початкове значення 负担 “тягар” → податкове навантаження, податок; або 费 початкове значення “витрати” перейшло у значення “податок” 税收.

Ге Бень'ї також виділяє два типи 近义词 [4, с. 216]:

1. Близькі за змістом і за вжитком, **різні за експресивно-стилістичним забарвленням**. 股东 / 煽动, захищати 保护 / заступатися 庇护, 爱好 захоплення / 癖好 пристрасть, 效果 ефект / 后果 наслідки.

2. Близькі за змістом, **різні за вжитком і експресивно-стилістичним забарвленням**. 整理 / 整顿, хороше 优良 / відмінне 优秀, розумний 机灵 / винахідливий 机智, відшкодувати 抵偿 / компенсувати 赔偿, мужній, хоробрий 勇敢 / героїчний 英勇, засуджувати 指斥 / звинувачувати 指责.

Спираючись на досвід Ге Бенъ'ї та праці китайських науковців Хуан Байжун [5, с. 242–243] і Ма Шуде [6, с. 10], які не виділяють 近义词 окремо від 同义词, пропонуємо аналізувати синоніми за такими ознаками, які можна згрупувати у таблицю:

Таблиця 1

Аналіз синонімів сучасної китайської мови

значення	1. Ступінь градациї значення	Легкий: Середній: Сильний:	优良 请求 大努力 失望 批评 成绩 优秀 恳求 巨大 竭力 优异 祈求 庞大 尽力 绝望 批判 功绩
	2. Семантичний діапазон значення	Широкий: Малий:	气候 клімат; 果实 плоди; 事情 справи; 时代 епоха; 家族 рід 天气 погода; 水果 фрукти; 事件 подія; 时期 період; 家属 родина
	3. Кількість	Індивідуальне: Колективне:	人 людина, 树 дерево, 词 слово 人口 населення, 树木 дерева, 词汇 лексика
стиль	4. Експресивно-стилістичне забарвлення	Позитивне: Нейтральне: Негативне:	成果 досягнення, 爱护 берегти, 宏大 гігантський 结果 результат, 保护 захищати, 巨大 величезний 后果 наслідки, 袒护 покривати, 庞大 громіздкий
	5. Функціонально-стилістична належність	Розмовна: Книжна:	漂亮 гарний, 害怕 боятися, 爸爸 тато, 脑袋 макітра 美丽 красивий, 畏惧 боятися, 父亲 батько, 头部 голова
вжиток	6. Належність до частин мови та членів речення	Прикметник: Прислівник:	突然 (означення, додаток, присудок, обставина, компонент) 忽然 (обставина)
	7. Сполучуваність з іншими частинами мови	交换 обмінятися → 礼物 подарунками, 意见 поглядами, 名片 візитками	
		交流 обмінятися → 思想 ідеями, 经验 досвідом, 成果 досягненнями	
		改进 поліпшити → 工作 роботу, 方法 методи, 态度 ставлення	
		改正 виправити → 缺点 недоліки, 错误 помилки	
发挥 показати → 作用 зіграти роль, 力量 силу, 威力 велич			
发扬 розвивати → 精神 дух, 传统 традиції, 民主 демократію			
履行 виконувати → 诺言 обіцянку, 合同 контракт, 手续 формальності			
执行 виконувати → 命令 наказ, 任务 завдання, 政策 політику			

Усі заявлені вище підходи можна використовувати при аналізі термінів-синонімів сучасної китайської мови (СКМ).

Для юридичної термінології китайської мови, користуючись досвідом О. Фролової у сфері біологічної термінології [2, с. 118–119], можна запропонувати таку класифікацію структурних типів синонімічних пар юридичної терміносистеми СКМ:

Схема № 1

Схема структурних типів синонімічних пар юридичної терміносистеми СКМ

1. Простий термін і синонім Т-СС: 令 *lìng* та 令状 *lìngzhuàng* наказ; судовий наказ; постанова суду; 权 та 权力 повноваження; 费、税、税收、负担 податок;
2. Т-СС та синонім Т-СС:
  - а) ХА та ХВ, однакова перша морфема: 规则, 规章, 规定 або 条令, 条款, 条例 постанова;
  - б) АХ та ВХ, однакова друга морфема: 裁定, 规定, 判定, 决定 або 法令, 条令;
  - в) АВ та CD, різні обидві морфеми: 法令, 决断, 守则, 条例, 裁定;
3. Т-СС та синонім Т-ССч: 补偿 та 给以补偿 або 偿还 та 偿还债务 відшкодувати; 撤销 та 宣告无效 анулювати;
4. Синонімічні термінологічні пари, Т-ССч із чотирьох та більше компонентів:
  - а) ХА та ХВ, однаковий атрибутивний елемент: 外交关系 та 外交事务 іноземні справи; 财产转让书 та 财产转让契据 документ про передачу права на майно; 赔偿保险 та 赔偿合同 та 赔偿契据 та 赔偿契约 договір гарантії;
  - б) АХ та ВХ, однакове означуване слово: 国外事务 та 外部事务 та 外交事务; 残损证明书 та 毁坏证明书 свідоцтво про ушкодження; аварійний сертифікат; 诉讼请求 陈述书 та 索偿 陈述书 позовна заява;
  - в) АВ та CD, різні обидва компоненти словосполучення: 对外关系 та 外交事务 іноземні справи; 法律文件 та 合法证件 та 法定单证 правовий документ, акт;
5. Терміни-синоніми утворені шляхом афіксації:
  - а) спільна основа і різний афіксальний компонент: 承租方 та 承租户 та 承租人 орендар;
  - б) різні основи і спільний афіксальний компонент: 代办商 та 代销商 та 皮包商 брокер; 帮助犯 *bāngzhùfàn* та 从犯 *cóngfàn* та 伙同犯 *huǒtóngfàn* та 共犯 *gòngfàn* та 同案犯 *tóng'ànfàn* та 同犯 *tóngfàn* та 同谋犯 *tóngmóufàn* співучасник злочину; спільник;
  - в) різні афіксальний компонент і основа: 居间人 та 代办商 брокер;
  - г) Т-СС та термін-синоніми утворений шляхом афіксації: 负担 та 留置权 заставне право;

д) термін утворений шляхом афіксації та Т-ССС-синонім: 公文→公文书 та 文书 документ;

6. Т-ССч та Т-ССС-синоніми: 外部事务 та 外事; 外交关系 та 外交事务 та 外交 закордонні справи; 遗嘱证书 та 遗嘱书 та 遗书 заповідальний документ;

7. Т-ІС фонетичний і семантичний варіанти – синоніми: 巴律师 bālǜshī та 大律师 dàlǜshī *англ.* баристер; 哀的美敦书^a idiměidūnshū та 最后通牒 zuìhòu tōngdié ультиматум.

Умовні скорочення: терміни-складні слова (Т-СС), терміни-словосполучення (Т-ССч), терміни-складноскорочені слова (Т-ССС), терміни-іноземні слова (Т-ІС).

На відміну від О. Фролової ми додали пункт 2 (а, б, в), розширили пункти 4 (в) та 5 (а, б, в, г, д); у 4-му пункті додано: Т-ССч із чотирьох та більше компонентів. Т-ІС фонетичне запозичення – це радше виняток аніж правило. Найбільше синонімів зустрічається серед 2-ї групи: Т-СС та синонім Т-СС. Однокладових простих термінів і однокладових синонімів-простих термінів не було виявлено.

Наступним нашим кроком буде практичне застосування отриманих знань. Ми взяли для аналізу термін-синонім “контракт”. У китайсько-російському юридичному словнику [1] ми знайшли 13 термінів-синонімів складних слів. Була складена відповідна таблиця їх значень, частотності вживання та продуктивності словосполучень.

З таблиці 2 видно, як перетинаються значення у запропонованих синонімії. У китайській мові серед термінів-синонімів можуть зустрічатися не лише окремі слова, а й словосполучення. У зазначеному словнику знаходимо: 本合同 / 契约 реальний договір; 从合同 / 契约 допоміжна угода; 准合同 / 契约 квазіугода; 缔结合同 / 契约 / 条约 підписати договір / угоду; 诺成合同 / 契约 консенсуальний договір; 购货合同 / 契约 договір купівлі-продажу; 许可 (证) 合同 / 协议 ліцензійний договір; 贸易合同 / 契约 / 协议 / 协定 / 条约 торговельний договір; 赔偿合同 / 契约 / 契据 договір гарантії; 运货合同 / 契约 договір перевезення; 邮务合同 / 邮政公约 / 专约 поштова конвенція; 附属合同 / 契约 акцесорний договір; 三方/国合同 / 协议 / 协定 / 条约 / 公约 тристоронній договір; 不要式合同 / 契约 неофіційний контракт; 所有权合同 / 契约 / 契据 / 文据 гарантія бездоганного правового титулу; 无盖章合同 / 协议 усний договір; 连续 (性) 合同 / 契约 триваючий контракт; 不道德 (的) 合同 / 契约 договір, що порушує норми моралі; 书面要式合同 / 契约 договір із печаткою; 分期付款合同 / 协议 угода про купівлю на виплат; 国际许可合同 / 协议 міжнародна ліцензійна угода; 定期租船合同 / 契约 договір щодо фрахтування судна на строк; 成本加利合同 / 契约 договір підряду з виплатою вартості робіт і матеріалів із нарахуванням певного відсотка цієї вартості; 损失赔偿合同 / 契约 договір про гарантії від збитків; 无签名的合同 / 契约 простий договір; 无约因合同 / 合约

угода без позовної сили; 租地建筑合同 / 契约 договір про оренду
 租地造屋契约 землі під забудову; 航程租船合同 / 契约 рейсовий чартер;
 随土地所有权转移的合同 / 契约 зобов'язання про передачу нерухомості;
 合同 / 契约之债 договірне зобов'язання; 合同 / 契约关系 договірні відносини.

Таблиця 2

Аналіз терміна-синоніма “контракт”

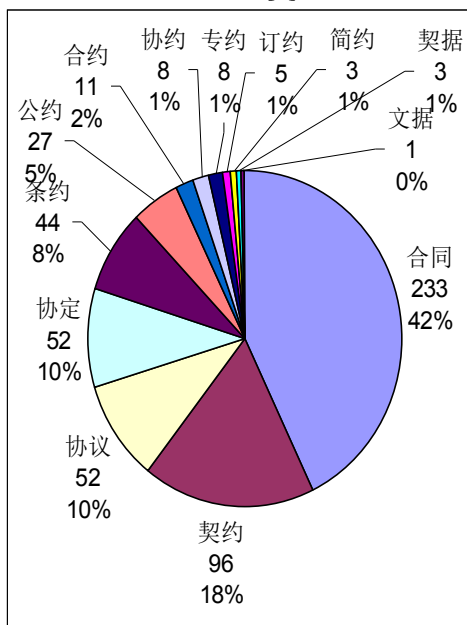
Термін-синонім Особливості:	合同	契约	契据	文据	协议	协定	条约	公约	专约	合约	协约	订约	简约
частотність[10]	9 324	1 422	14	18	25 881	8 205	5 841	3 545	2	920	291	92	186
Продуктивність, сполучуваність[1]	233	96	27	8	52	52	44	11	3	8	5	3	1
угода, договір		+			+	+	+	+		+	+	+	+
контракт		+	+							+		+	
документ, акт		+	+	+									
пакт			+				+	+					+
конвенція							+	+	+				
зобов'язання				+								+	
погоджуватися; домовлятися, укладати договір					+	+						+	
досягти домовленості						+							
обумовлений в угоді; конвенційний						+							

Терміни-синоніми 合同 і 契约 утворюють найбільшу кількість синонімічних термінологічних пар – 24, Т-ССч із чотирьох компонентів за схемою 4(а). Терміни словосполучення “торговельний договір” та “тристоронній договір” мають по п'ять синонімів Т-ССч, “гарантія бездоганного правового титулу” – чотири, “поштова конвенція” – три.

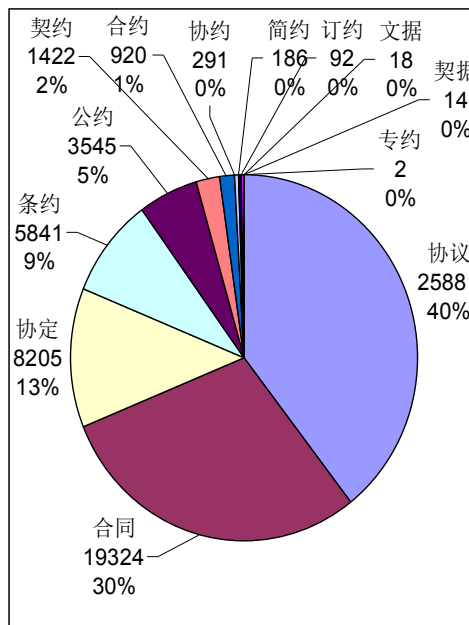
Були побудовані діаграми продуктивності та частотності для терміна-синоніма “контракт” із відповідним сортуванням сегментів від більшого до меншого за годинниковою стрілкою, загальна кількість одиниць ряду – 13.

З діаграм № 1 і № 2 видно, що ці дві характеристики не збігаються. Треба зауважити, що частотність підраховували за корпусом ССЛ, який містить 477 млн ієрогліфічних знаків [10], але не спеціалізованих юридичних текстів. Судячи з кількості словосполучень, продуктивність іменника терміна-синоніма “контракт” досить добре представлена китайсько-російським юридичним словником, загальна кількість словосполучень – 543 термінологічні одиниці.

Діаграма № 1
Продуктивність (сполучуваність)
терміна-синоніма “контракт” за ки-
тайсько-російським юридичним слов-
ником [1]

Діаграма № 2
Частотність терміна-синоніма “конт-
ракт” за корпусом CCL, 477 млн зна-
ків[10]

Таблиця 3

Аналіз терміна-синоніма “виправляти”

Термін-синонім: Особливості:	改革	改变	改良	改编	改造	改正	更改	更正	补正	矫正	矫治	修改	修正	修订	纠正	调整	整顿	惩治	复核
Частотність	111 603	30 665	1 932	2 452	23 487	2 124	840	734	192	548	205	10 219	3 502	2 820	5 448	28 873	7 397	1 661	497
Сполучуваність	7	2	1	1	3	1	2	1	1	3	1	3	4	2	3	6	1	1	1
Виправлення	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+		+	+		+
Виправляти	+		+	+	+	+		+		+	+	+	+	+	+	+	+		+
Реформа	+		+		+														
Реформувати	+				+														
Винахід	+																		
Поліпшувати			+																
Ревізія, ревізувати				+												+			+
Виправні заходи					+					+								+	
Усувати помилку						+		+									+		
Зміна		+		+		+						+							
Поправка		+				+	+	+				+							
Перегляд, /-ати				+										+		+			+
Узгоджувати																+			
Регламентувати																+			
Перевірка																+			+

Користуючись запропонованими вище підходами, аналізуємо далі синонімічний ряд терміна “виправляти”, доходимо висновку, що найважливіший аспект терміна-синоніма – це його сполучуваність із іншими словами / частинами мови. Тому звертаємося до “Словника сполучуваності повнозначних частин мови СКМ” [7], щоб проаналізувати відповідний синонімічний ряд. Автори словника Чжан Шоукхан та Лінь Сінгуан пропонують цікаву схему дослідження сполучуваності залежно від частин мови.

Схема №2
Схема сполучуваності слова

Іменники <名> Значення	Дієслова <动> Значення	Прикметники <形> Значення
[主] 1. ~+动: a, b, ... 2. ~+形: a, b, ...	[主] 1. ~+动: a, b, ... 2. ~+形: a, b, ...	[谓] 1. 名+~: a, b, ... 2. 动+~: a, b, ...
[宾] 动+~: a, b, ...	[谓] 1. 名+~: a, b, ... 2. 动+~: a, b, ...	3. ~+形: a, b, ... 4. ~+数: a, b, ...
[中] 1. 名+~: a, b, ... 2. 动+~: a, b, ... 3. 形+~: a, b, ... 4. 数量+~: a, b, ...	3. 形+~: a, b, ... 4. ~+名: a, b, ... 5. ~+形 (宾): a, b, 6. ~+形 (补): a, b, 7. ~+数量: a, b, ... 8. 能愿+~: a, b, ...	5. 能愿+~: a, b, ...
[定] ~+名 a, b, ...	[宾] 动+~: a, b, ... [中] 1. 名+~: a, b, ... 2. 动+~: a, b, ... 3. 形+~: a, b, ... [定] ~+名: a, b, ... [状] ~+动: a, b, ...	[宾] 动+~: a, b, ... [补] 动+~: a, b, ... [中] 形+~: a, b, ... [定] ~+名: a, b, ... [状] ~+动: a, b, ...

Не зовсім зрозуміла позиція авторів щодо терміна семантичний пласт, що позначені a, b, – оскільки не пояснено ознаки, критерії виокремлення слів у семантичні пласти, причому, спостерігається тенденція коли одні й ті ж слова можуть належати як до одного, так і до різних семантичних пластів. Це можна прослідкувати на прикладі дослідження нашої групи синонімів у складі словосполучень. Оскільки основна граматична категорія запропонованої групи синонімів – дієслово, найцікавішою для дослідження буде його сполучуваність з іменниками.

Пригадаємо, що іменники можна поділяти на різні семантичні групи відповідно до їх лексичного значення. В основі такого поділу лежить протиставлення за якоюсь ознакою (конкретні – абстрактні, одиничні – збірні, предметні – речовинні та ін.). Абстрактні іменники можуть вказувати на стан (сон, тиша), почуття (кохання, ненависть), процес (хід, біг), якість (чорнота, ясність), риси характеру (доброта, злоба, вихованість), різні вияви інтелектуального рівня людини (знання, розум), відносини між особами, народами (дружба, мир), поняття етикету (вітання) тощо. У китайській мові існують також окремі специфічні класи іменників: місця (处所词), часу (时间词), напрямку (方位词).

改变 зміна; **перебудова**; **виправлення**; **модифікація**; **мінати**; **змінювати**; **вносити зміни**: a. ~策略 тактика; ~方向 напрямок; ~方针 курс; ~方法 методи; ~态度 ставлення; ~立场 позицію; ~看法 погляди; ~路线 маршрут; ~主意 думку; ~信仰 переконання; b. ~计划 плани; ~做法 методи; ~手段 засоби; ~方式 способи; ~初衷 наміри; ~体制 систему; ~结构 структуру; ~倾向

схильність; ~打法 прийоми; ~特性 особливість; с. ~情况 обставини; ~环境 ситуацію; ~处境 обставини; ~关系 стосунки; ~局面 обставини; ~模样 зовнішність; ~现状 обставини; ~现实 дійсність; ~形式 форму; ~条件 умови; d. ~面貌 зовнішність; ~形状 форму; ~颜色 колір; ~姿势 позу; ~动作 рухи; ~表情 експресію; ~情绪 настрої; ~神气 вираз обличчя; ~习惯 звички; ~脸色 колір обличчя; e. ~地位 місце; ~身份 статус; ~命运 долю; ~权利 права; ~气派 манери; ~职务 посаду; ~头衔 звання; f. ~口气 інтонацію; ~腔调 акцент; ~语气 наголос; ~人称 особу; ~语调 інтонацію; ~文风 стиль; ~字体 стиль; ~噪音 гамір; ~文体 стиль.

改革 1) реформувати; виправляти; 2) інновація (впровадження технічних нововведень); винахід: a. ~(各种)弊端 зловживання; ~(考试)办法 методи; ~工作 роботу; ~上层建筑 надбудову; b. ~体制 систему; ~制度 устрій; ~政治 політику; ~经济 економіку; ~社会 суспільство; ~学制 систему освіти; ~城市 міста; ~农村 села; ~教育 освіту; ~土地 земельну власність; c. ~文字 письмо; ~技术 технології; ~工艺 технології; ~工资 зарплату; ~课程 дисципліни; ~企业 підприємства; ~工厂 заводи.

На відміну від “改造”, додатком до слова “改革” можуть бути лише об’єкти об’єктивної дійсності (客观事物); додатком до слова “改造” – суб’єктивні поняття (主观观念).

改良 1) реформувати; виправляти; 2) поліпшувати; удосконалювати: a. ~土壤 землі; ~农田 поля; ~品种 асортимент; ~工具 інструмент; b. ~方法 способи; ~技术 технології; ~制度 систему; ~教法 методи викладання.

改造 1) реформа; виправлення; реформувати; виправляти; корегувати; 2) виправне покарання (заходи, вплив): a. ~技术 технології; ~设备 обладнання; ~企业 підприємства; ~厂房 цехи; ~低产田 низьковрожайні поля; ~盐碱地 солончаки; ~系统 систему; ~城市 міста; ~农村 села; b. ~社会 суспільство; ~国家 країну; ~世界 світ; ~军队 армію; ~工作 роботу; ~组织 організації; c. ~自然 природу; ~沙漠 пустелі; d. ~思想 ідеологію; ~犯人 злочинців; ~小流氓 хуліганів; ~世界观 світогляд; ~意识 свідомість; ~方式 методи.

改正 виправлення; зміна; виправляти; усувати помилку; корегувати: a. ~毛病 недоліки; ~缺点 дефекти; ~错误 помилки; ~错案 помилковий вирок; b. ~习惯 звички; ~思想 ідеологію; ~片面观点 однобічні погляди; ~习惯 звички; ~倾向 тенденції.

Відрізняється від слів “改进” та “纠正”; “改正” – свідомо дія суб’єкта, а “纠正” – містить примусовий смисл.

更改 1) зміна; виправлення (у документах); 2) перебудова; переробка; змінювати; міняти; видозмінювати: a. ~计划 план; ~日期 дату; ~时间 час; ~航线 лінію; ~路线 маршрут; ~次序 послідовність; ~程序 порядок; ~布局 композицію; ~目标 об’єкт; ~目的 мету; b. ~内容 зміст; ~词句 вислів; ~字句 фразу;

~名称 назву; ~名字 ім'я; ~标志 знак; ~符号 символ; ~形式 форму; ~数字 цифри; ~标点 пунктуацію; с. ~记录 протокол; ~同志 товаришів; ~电文 повідомлення; ~广告 рекламу; ~索引 індекс; ~信件 листи; ~文件 документи; ~目录 каталог; ~新闻 новини; ~报告 доповідь; d. ~办法 спосіб; ~策略 тактику; ~方式 методи; ~方法 методи; ~位置 місце; ~局面 ситуацію; ~礼仪 церемонію; ~话题 тему; ~账目 звітність; ~重点 важливий момент.

修改 виправлення (у документах); корективи; виправляти; корегувати; вносити виправлення, зміни, корективи: а. ~文章 стаття; ~作品 твір; ~稿件 рукопис; ~论文 стаття; ~小说 роман; ~作文 твір; ~手稿 рукопис; ~剧本 сценарій; b. ~文件 документ; ~纲领 програми; ~总责; ~宪法 конституцію; ~法律 закони; ~条文 статті; ~规则 правила; ~条例 положення; с. ~毛病 недоліки; ~问题 питання; ~错误 помилки; ~病句 граматичні помилки; ~语病 ляпсуси; ~错字 (друкарські) помилки; ~内容 зміст.

修正 виправлення; корективи; виправляти; вносити виправлення: а. ~报告 звіт; ~计划 план; ~方案 проект; ~议案 законопроект; ~法律 закони; ~法规 закони; ~纲领 програму; ~内容 зміст; b. ~观点 точку зору; ~意见 погляди; ~说法 доводи; ~论点 аргументи; ~理论 теорію; ~错误 помилку; ~疵点 дефект; ~谬误 ляпсус; с. ~航向 курс; ~方向 напрямок; ~标尺 масштаб; ~准星 приціл; ~衡器 ваги; ~量度 міру.

修订 перегляд; виправлення; переглядати; виправляти: а. ~课本 підручник; ~文章 статтю; ~文集 зібрання творів; ~作品 твір; ~论文 статтю; ~著作 витвір; ~提纲 тези; ~剧本 п'єсу; b. ~文件 документи; ~法规 закони; ~计划 плани; ~规划 планування; ~报告 звіт; ~草案 проект; ~方案 проект; ~宪法 конституцію; с. ~历史 історію; ~字典 словник; ~地图 карту; ~全书 антологію; ~书刊 періодичку.

纠正 виправляти; корегувати; вносити виправлення: а. ~坏毛病 хиби; ~缺点 недоліки; ~错误 помилки; ~恶习 пороки; ~不良倾向 нехороші тенденції; ~不正之风 порочні віяння; ~错误思想 помилкову ідеологію; ~错误观点 помилкову точку зору; ~偏见 упередження; ~骄傲情绪 пиху; b. ~姿势 манери; ~动作 рухи; ~训练方法 спосіб тренувань; ~偏差 відхилення; ~不良现象 погані явища; ~冤案 фальсифіковану справу; с. ~方向 напрямок; ~错误路线 помилковий маршрут; ~错误方针 курс; ~错误政策 політику; ~原来的方案 проект; ~原定的计划 початковий план.

调整 1) погоджувати; 2) урегулювання; регулювати; лагодити; 3) перевіряти; переглядати; виправляти; приводити у відповідність; 4) регламентування; пристосовувати; регламентувати: а. ~机构 конструкцію; ~结构 структуру; ~设置 обладнання; ~比例 пропорції; ~方向 напрямок; ~方针 курс; ~内容 зміст; ~任务 завдання; ~各项工作 роботи; b. ~房子 дім; ~工资 зарплату; ~待遇 ставлення; ~物价 ціни; ~价格 ціну; ~经济 економіку; ~级别 розряд;

~职称 посаду; ~位置 місце; ~房间 кімнату; с. ~时间 час; ~时刻表 розклад; ~运行表 графік руху; ~课表 розклад занять; ~日程 порядок дня; ~计划 плани; ~规划 плани; d. ~光圈 діафрагму; ~镜头 об'єктив; ~仪表 прилад; ~电视机 телевізор; ~收音机 приймач; ~自行车 велосипед; ~示波器 осцилограф; ~手表 годинник; ~钟表 годинник; е. ~重心 центр ваги; ~速度 швидкість; ~数量 кількість; ~色调 фарбі; ~音响 звук; ~关系 відносини; ~策略 тактику; ~状况 обставини; f. ~班子 групи; ~人员 співробітників; ~职员 службовець; ~干部 кадри.

整顿 виправлення; виправляти; вносити виправлення; усувати помилку: a. ~作风 стиль; ~态度 позицію; ~党风 партійний стиль; ~校风 шкільні традиції; ~文风 літературний стиль; ~政治 політику; ~思想 ідеологію; ~风气 звичаї; b. ~秩序 порядок; ~纪律 дисципліну; ~史治; ~朝纲 державний устрій; ~校纪 шкільну дисципліну; с. ~组织 організацію; ~队伍 загін; ~军队 війська; ~班子 групи; ~团体 колектив; ~运动队 спортивна команда; ~工作组 робоча група; ~阵容 позиції; d. ~队形 стрій; ~内部; ~市容 обличчя міста; ~面貌 обличчя; е. ~公司 компанію; ~企业 підприємство; ~市场 ринок; ~商店 магазин; ~机关 організації; f. ~铁路 залізницю; ~印刷业 поліграфію; ~教育 освіту; ~税收 податки; ~军工生产 воєнну промисловість; ~基层工作 низову роботу; ~体育运动 спорт.

Для наступних слів словник не подає сполучуваності: **复核:** перевірка; перегляд; виправлення; ревізія; зміна; перевіряти; переглядати; виправляти; ревізувати; **惩治:** виправлення; виправне покарання; виправляти; карати; накладати стягнення; виправний; **改编:** перегляд; виправлення; ревізія; зміна; переглядати; виправляти; ревізувати; **更正:** виправлення; виправляти; вносити виправлення; усувати помилку; **补正:** виправлення (видання); **矫正:** 1) виправлення; виправляти; корегувати; 2) виправний захід (покарання, вплив); **矫治:** виправляти; корегувати; вносити виправлення.

Знаходимо шість слів, що сполучаються зі словом “план”, по суті це шість синонімічних словосполучень: **改变** b. ~计划 плани; **更改** a. ~计划 плани; **修正** a. ~计划 плани; **修订** b. ~计划 плани; **纠正** c. ~原定的计划 початковий план; **调整** c. ~计划 плани – причому у різних комбінаціях це слово відноситься авторами словника до різних груп іменників, тому не зовсім зрозумілим є розподіл іменників на a, b, c ... групи.

Інше слово “напрямок” утворює чотири словосполучення і знову зараховується до різних груп: **改变** a. ~方向 напрямок; **修正** c. ~方向 напрямок; **纠正** c. ~方向 напрямок; **调整** a. ~方向 напрямок.

Проблема дослідження термінологічної синонімії лишається відкритою, оскільки немає чітких вимог до окреслення меж синонімічного ряду, який, окрім того, може розширюватися чи звужуватися залежно від одиниць, належних до відповідної терміносистеми та визначення обсягу відповідного дискурсу, сукупності правових актів.

У межах дослідження проблеми синонімії з'являється інша проблема: поділ іменників на семантичні групи, оскільки, як бачимо вище, збагнути та описати принципи поєднання слів у словосполучення у китайській мові не так просто.

Синоніми у юридичній термінології СКМ виникають переважно через структуру словотвору китайської мови: поєднання односкладових синонімів простих слів у двоскладові терміни-складні слова, причому чим більша кількість простих односкладових одиниць, тим більша теоретична кількість варіантів їх поєднання у двоскладові терміни зі спільними одним із елементів, схема № 1 пункт 2 (а, б).

У китайській мові не всі слова мають чітку належність до певної частини мови, тому не можна обмежувати синонімічний ряд лише однією частиною мови.

Побудова синонімічних термінологічних рядів у першу чергу важлива для створення багатомовних словників. Наприклад, українське слово “анулювати” має 21 синонім у китайській мові: 罢免, 罢免权, 撤换, 撤回, 撤消, 吊销, 废除, 废止, 否认, 解除, 解散, 取消, 损失, 推翻, 消灭, 作废, 宣告无效, 驳回, 撕毁, 革除, 注销. Тому доцільно буде простежити сполучуваність таких слів і зафіксувати її, що дасть змогу звизити семантичне значення і зменшити синонімічний ряд. З нашого дослідження видно, що тут паралельно виникає інша проблема: виокремлення іменників-об'єктів для дієслів у семантичні пласти для розуміння суті і прогнозування тенденції сполучуваності, оскільки запам'ятати усі варіанти сполучуваності неможливо.

Спробуємо дослідити явище синонімії у межах одного правового акту на прикладі слова “**рішення**”, яке може також приймати значення “**постанова суду**”, “**вирок**”. У “Кримінально-процесуальному кодексі КНР” (КПКК) [8]:

在少数民族聚居或者多民族杂居的地区, 应当用当地通用的语言进行审讯, 用当地通用的文字发布判决书、布告和其他文件。 (Стаття 9 КПКК)

У районах компактного проживання національних меншин або в районах багатонаціонального проживання судочинство повинно вестися загальноприйнятою у цій місцевості мовою, **вироки**, оголошення та інші документи повинні бути складені загальноприйнятою у цій місцевості мовою.

未经人民法院依法判决, 对任何人都不得确定有罪。 (Стаття 12 КПКК)

Ніхто не може бути визнаний винним у вчиненні злочину, якщо стосовно нього немає **винесеного** відповідно до закону **вироку** суду.

合议庭开庭审理并且评议后, 应当作出判决。 (Стаття 149 КПКК)

За результатами судового засідання й обговорень у судовій колегії повинен бути **винесений вирок**.

人民法院, 人民检察院和公安机关**决定**对犯罪嫌疑人, 被告人取保候审, 应当责令犯罪嫌疑人, 被告人提出保证人或者交纳保证金。 (Стаття 53 КПКК)

Народний суд, народна прокуратура й органи суспільної безпеки під час **ухвалення рішення** про передачу підозрюваного й обвинувачуваного у вчиненні

злочину на поруки до судового розгляду повинні зобов'язати підозрюваного й обвинувачуваного у вчиненні злочину надати поручителя або внести заставу.

逮捕犯罪嫌疑人，被告人，必须经过人民检察院批准或者人民法院决定，由公安机关执行。（Стаття 59 КПКК）

Взяття під варту підозрюваних і обвинувачуваних у вчиненні злочину виконується органами суспільної безпеки за наявності санкції народної прокуратури або постанови народного суду.

人民检察院审查批准逮捕犯罪嫌疑人由检察长决定。重大案件应当提交检察委员会讨论决定。（Стаття 67 КПКК）

Розгляд для затвердження народною прокуратурою взяття під варту підозрюваного у вчиненні злочину реалізується шляхом винесення прокурором постанови. Важливі справи повинні подаватися на обговорення прокурорської колегії для ухвалення рішення.

以上证据必须经过查证属实，才能作为定案的根据。（Стаття 42 КПКК）

Тільки після проведення необхідної ретельної перевірки відповідності перерахованих вище доказів фактичним обставинам справи, вони можуть бути підставою для прийняття рішень по справі.

共同犯罪的案件只有部分被告人上诉的，应当对全案进行审查，一并处理。（Стаття 186 КПКК）

Якщо касаційна скарга по справах про злочини, що вчинені за співучасті, подана лише деякими з обвинувачуваних, то справа однаково повинна бути розглянута повністю і рішення виноситься по всій справі.

适用简易程序审理案件，人民法院应当在受理后二十日以内审结。（Стаття 178 КПКК）

Під час розгляду справи за спрощеною процедурою народний суд протягом двадцяти днів після прийняття справи повинен завершити її розгляд (винести рішення).

人民法院按照审判监督程序重新审判的案件，应当在作出提审，再审决定之日起三个月以内审结，需要延长期限的，不得超过六个月。（Стаття 207 КПКК）

У справах, що заново розглядаються народним судом у наглядовому порядку, остаточне рішення повинне бути винесене у тримісячний строк від дня винесення постанови про перегляд справи або про її повторний розгляд.

Отже, у межах лише КПКК ми виявили 8 слів та словосполучень, що можуть позначати поняття “рішення суду”: 判决书; 判决; 作出判决; 决定; 作出决定; 由 ... .. 决定; 定案; 处理; 审结.

Такий же термін у “Цивільно-процесуальному кодексі КНР” (ЦПКК) [9] має наступні відповідники:

人民法院审理民事案件，应当根据自愿和合法的原则进行调解；调解不成的，应当及时判决。（Стаття 9 ЦПКК）

Народні суди під час розгляду цивільних справ на основі принципів добровільності й законності повинні забезпечувати примирення сторін; якщо примирення не досягне, вони повинні вчасно виносити рішення.

人民法院审理民事案件，依照法律规定实行合议，回避，公开审判和两审终审制度。(Стаття 10 ЦПКК)

*Народні суди під час розгляду цивільних справ відповідно до положень закону реалізують систему правосуддя, засновану на колегіальності розгляду, можливості відводів, відкритості судочинства та можливості отримання **остаточного рішення** у другій інстанції.*

审判人员有贪污受贿，徇私舞弊，枉法裁判行为的，应当追究法律责任。(Стаття 44 ЦПКК)

*Працівники суду, що займаються хабарництвом або діють із корисливих мотивів і зловживають своїми повноваженнями, перекручують закон під час **винесення рішення**, повинні нести юридичну відповідальність;*

被申请人回避的人员在人民法院作出是否回避的决定前，应当暂停参与本案的工作，但案件需要采取紧急措施的除外。(Стаття 46 ЦПКК)

*Особа, якій заявлено відвід, до **прийняття** народним судом **рішення** про задоволення або відхилення заяви про відвід тимчасово відстороняється від участі в роботі у цій справі, крім випадків, коли у справі повинні бути вжиті термінові заходи.*

人民法院对当事人提出的回避申请，应当在申请提出的三日内，以口头或者书面形式作出决定。(Стаття 48 ЦПКК)

*Народний суд протягом трьох днів від дня подачі стороною заяви про відвід повинен **винести** по ній **рішення** в усній або письмовій формі.*

当事人有权委托代理人，提出回避申请，收集，提供证据，进行辩论，请求调解，提起上诉，申请执行。(Стаття 50 ЦПКК)

*Сторони мають право доручати представникам вести справу, подавати заяви про відводи, збирати і представляти докази, виступати в дебатах, клопотати про примирення, подавати скаргу, клопотати про **виконання рішення**.*

人民法院作出的判决，裁定，对参加登记的全体权利人发生法律效力。(Стаття 55 ЦПКК)

***Рішення і постанови**, що виносить народний суд, мають силу для всіх уповноважених осіб, що прийняли участь у реєстрації.*

调解未达成协议或者调解书送达前一方反悔的，人民法院应当及时判决。(Стаття 91 ЦПКК)

*Якщо в результаті примирення угода не досягнута або одна зі сторін **мінє** своє **рішення** до вручення їй мирової угоди, народний суд повинен вчасно **вирішити справу**.*

法庭辩论终结，应当依法作出判决。判决前能够调解的，还可以进行调解，调解不成的，应当及时判决。(Стаття 128 ЦПКК)

*Після закінчення судових дебатів відповідно до закону **вноситься рішення**. У випадку, якщо до **винесення рішення** можливе примирення, знову може бути почата спроба примирення, якщо примирення не досягнуто, повинно бути вчасно **винесене рішення**.*

因当事人申请**裁定**再审的案件由中级人民法院以上的人民法院审理。
(Стаття 181 ЦПКК)

Справи, у яких ухвалене рішення про перегляд за заявою сторони, розглядаються народним судом не нижче середнього рівня.

经中华人民共和国涉外仲裁机构**裁决**的, 当事人不得向人民法院起诉。
(Стаття 257 ЦПКК)

Сторони не повинні пред'являти в народний суд позови щодо суперечок, стосовно яких є рішення міжнародного арбітражу Китайської Народної Республіки.

Отже, у межах лише ЦПКК ми виявили 10 слів та словосполучень, що можуть позначати поняття “рішення суду”: **裁判, 裁定, 裁决, 判决, 决定, 作出判决, 作出决定, 反悔, 执行, 终审**.

Отже, ми виявили 11 причин виникнення синонімів, виділено 7 структурних типів синонімічних пар, із урахуванням підтипів – 15, наведено відповідні приклади юридичної термінології китайської мови. Запропоновано таблицю аналізу синонімів сучасної китайської мови. Визначена продуктивність (за китайсько-російським словником) та частотність (за корпусом SCL, 477 млн знаків). Окремо для терміна-синоніма “контракт” та терміна “виправляти” було побудовано відповідні діаграми, проаналізовано результати. Запропонована окрема схема для дослідження сполучуваності слова, яка може також застосовуватися при дослідженні типів синтаксичних зв'язків у словосполученні, проведений також частковий аналіз сполучуваності для слова “виправляти”, зазначена сполучуваність лише дієслівно-об'єктних комплексів, що має найбільш репрезентативний характер, як на нашу думку. Проведено аналіз синонімічного ряду “рішення”, “постанова суду”, “вирок” на основі “Кримінально-процесуального кодексу КНР” та “Цивільно-процесуального кодексу КНР”.

*Стаття: надійшла до редакції 16.12.2013
доопрацьована 20.02.2014
прийнята до друку 23.04.2014*

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Китайско-русский юридический словарь. Право. Экономика. Финансы / под ред. Ахметшина Н. Х., Ли Дэпин, – М., 2005. – 686 с.
2. Фролова О. П. Словообразование в терминологической лексике современного китайского языка / О. П. Фролова. – Новосибирск, 1981. – 133 с.
3. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева, 2-е изд. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.
4. 现代汉语词汇学, 葛本仪 著。—东营: 山东人民出版社, 2007。
5. 现代汉语, 上册/黄伯荣主编。—兰州: 甘肃人民出版社, 1983。
6. 现代汉语高级教程, 上册/马树德主编。—北京: 北京语言大学出版社, 2006。

7. 现代汉语实词搭配词典, 张寿康、林杏光。—北京: 商务印书馆, 2002。
8. 中华人民共和国刑事诉讼法, 法律出版社, 2009.
9. 中华人民共和国民事诉讼法, 中国法制出版社, 2007.
10. 北京大学中国语言学研究中心 – Режим доступу :
http://ccl.pku.edu.cn:8080/ccl_corpus/index.jsp?dir=xiandai

THE SYNONYM-TERMS IN THE LEGAL TERMINOLOGY OF MODERN CHINESE LANGUAGE

Oleksandr Kozoriz

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Chinese, Korean and Japanese Philology Department of Philology Institute,
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601,
tel. (+38044) 239 33 86, e-mail: davinci@3g.ua*

The synonym-terms in the legal terminology of modern Chinese are analyzed. The reasons for its formation and the peculiarities of functioning in the text are analyzed as well.

Key words: term-synonym, term-compound words, term-phrases, legal terminology, modern Chinese.

ТЕРМИНЫ-СИНОНИМЫ В ЮРИДИЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ СОВРЕМЕННОГО КИТАЙСЬКОГО ЯЗЫКА

Александр Козорез

*Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко,
кафедра китайской, корейской и японской филологии,
бульв. Т. Шевченко, 14, Киев, Украина, 01601,
тел.: (+38044) 239 33 86, e-mail: davinci@3g.ua*

Исследовано термины-синонимы юридической терминологии современного китайского языка, причины их образования и особенности функционирования в тексте.

Ключевые слова: термин-синоним, термин-сложное слово, термин-словосочетание, юридическая терминология, китайский язык.